

Stále neznámy Beethoven?

Zaostrené na manipulátorov, ako nikdy predtým

Meno slávneho hudobného génia Ludwiga van Beethovena (17.dec 1770 – 26. marec 1827) je známe v celom kultúrnom svete. Veľké množstvo knižných, filmových, románových a iných prezentácií o Beethovenovi vytvárali o ňom niekedy až legendárne a fantastické obrazy. Ale je tiež otázkou, či sú doterajšie predstavy o Beethovenovi z hľadiska muzikologických výskumov v posledných desaťročiach udržateľné. Nie sú snád' už v prílišnom kontraste s realitou a otáznikmi nových kritických, skutočne vedeckých náhľadov? Práve v roku 2020 bude zase jedna veľká príležitosť zamyslieť sa aj nad novými pohľadmi na túto významnú osobnosť hudobného sveta. Tým skôr, že pôjde o významné 250. výročie Beethovenovho narodenia. Autori týchto nových prístupov v súčasnosti avizujú svojimi prácami takmer novú koncepciu, keď kritickými, analytickými štúdiami začali až revolučným spôsobom posúvať poznatky o Beethovenovi. Môžeme konštatovať, že sa dá hovoriť o priekopníckych dielach, ktoré naskočia nové otázky a úlohy a staré romantické prístupy sa takto nekompromisne dostávajú do neprijateľného obrazu. Niet pochyb o tom, že tento prístup naznačuje veľa nedopovedaného, čo evidentne avizuje perspektívu nastoľovať celú problematiku Beethovena novým spôsobom.

Takto môžeme vnímať aj úvodný lajtmotív obširnej práce francúzskej autorky Élisabeth Brisson z roku 2016 venovaný Beethovenovi, ktorá sa aj s istou dávkou irónie v úvode hneď v prvej vete (aj v záhlaví/rube knihy) pýta: „Ešte jedna kniha o Beethovenovi?“¹ OBRÁZOK(I.) Prečo takýto prekvapujúci prístup k problematike Beethovena? Odkiaľ pramenia tieto energetickejšie rozhodnutia otvoriť tému Beethovena a prezentovať svetu nové postoje? Je to aj snaha poukázať na nezrovnalosti, rozpory a manipulácie či falzifikácie, ktoré sa akumulovali od Beethovenových čias? Mojm cieľom nie je poukazovať na širokú tému rivality a zvláštnosti prístupu jednotlivých autorov k Beethovenovi. Ale je tiež už nemožné obchádzať evidentné manipulácie a falzifikácie, ktoré sa stali osudným negatívnym hýbateľom pri poznávaní Beethovena. A tu zostáva otázkou, do akej miery sa súčasní autori dokázali vyrovnáť s novým fenoménom tohto zásadného medzníka, ktorý nastal len pred niekoľkými desaťročiami.

Rozhodným prelomom pri snahách o poznanie Beethovena bol rok 1977 (teda približne pred 50-timi rokmi), keď sa otvorila šokujúca téma Antona Schindlera. Človeka, ktorý bol donedávna prezentovaný ako priateľ Beethovena, či jeho dobrovoľný (neplatený) sekretár, ktorý v skutočnosti kardinálnym spôsobom zasiahol do dokumentácie o Beethovenovi, do jeho života a diela tým, že deformoval, dopisoval, manipuloval, alebo zničil významné dokumenty – konverzačné zošity Beethovena. Hovoríme tu o Antonovi Schindlerovi, ktorý je autorom prvého vo svete známeho životopisu o Beethovenovi a ktorý sa stal skutočným podnetom pre muzikológov a znalcov, aby pristúpili k revízií poznatkov o Beethovenovi. Ako je všeobecne známe, Beethoven strácal sluch do tej miery, že so svojimi návštevami a pri stretnutiach s ľuďmi v posledných desiatich rokoch (1818-1827)

komunikoval pomocou zápiskov do týchto zošitov. Práve oni sa stali terčom pre Schindlera, ktorý po smrti Beethovena škrtal a dopisoval dodatky podľa svojich predstáv, čím nepochybne spôsobil obrovské a nenahraditeľné škody celému kultúrnemu svetu. Bol to Anton Schindler, ktorý vydal prvý životopis o Beethovenovi v Münsteri v roku 1840: *Biographie von Ludwig van Beethoven*. Tak ako to uvádza aj Élisabeth Brisson. Táto práca bola preložená skladateľom Moschelesom do angličtiny v roku 1841, druhá verzia v roku 1845, a nakoniec v roku 1860. Do francúzštiny Schindlerov životopis Beethovena preložil Albert Sowinski a bol vydaný v roku 1864. V čase medzi prvou a druhou verziou Schindler publikoval v Münsteri v roku 1842 svoju knihu *Beethoven in Paris* (Beethoven in Paris), *Ein Nachtrag zur Biographie Beethoven's*. (*Dodatok k biografii Beethovena*).²

Významná muzikologička Nathalie Krafftová taktiež uviedla kritické poznámky k problematike konverzačných zošitov Beethovena. Vo svojej knihe o Beethovenovi z roku 2015 hneď v úvode nastolila problém Schindlerovej falzifikácie. Zanedbateľné nie sú ani otázky, ktoré predkladala v súvislosti s jedným z prvých biografov o Beethovenovi. Išlo o Američana Alexandra Wheelocka Thayera (1817-1897), ktorý žil ešte počas Schindlerovho života, a ktorý uviedol, že išlo o štyristo zošitov, z ktorých časť Schindler po smrti Beethovena predal Berlínskej kráľovskej knižnici.³ Samozrejme, že vznikla veľká polemika aj okolo upresňovania množstva zachovalých zošitov. Edmond Buchet v roku 1966 udáva, že od roku 1819 až po Beethovenovu smrť išlo približne o 400 zošitov. A tvrdí, že Schindler predal tieto zošity kráľovskej knižnici v Berlíne – z toho zničil 264 zošitov. A aj keby to bolo „len“ 136, (ako pripomína Buchet) predstavovalo to vtedy 11 646 strán.⁴ Môžeme tu podotknúť, že Schindler tieto zvyšné (falzifikované) konverzačné zošity predal, aby za ne získal penziu. Chcem ale zdôrazniť, že práca citovaného A. W. Thayera, ktorá otvárala osobitým spôsobom problém Schindlera, vyšla až v roku 1964.⁵ Pre poznanie skutočného obrazu Beethovena môžeme samozrejme citovať viacerých autorov, ktorí už naznačovali výrazný problém so Schindlerovým dielom.

Vážnym prelomom bol v tejto súvislosti kongres o Beethovenovi, ktorý sa konal v roku 1977 v Nemecku, kde bol Schindler vyhlásený za double agenta, a kde zároveň bola vyjadrená potreba pristupovať k jednotlivým výrokom Beethovena, ako aj k osobnostiam, s ktorými prichádzal do styku oveľa obozretnejšie, komparatívne a kriticky.⁶ Ale problematika Beethovena sprostredkovaná Schindlerom súvisí aj s postupne veľkým množstvom vydání a tým s nahromadením ďalších nepresností vznikajúcich svojvoľnými výkladmi jednotlivých autorov, ktorí tieto informácie preberali. Akceptovanie falzifikácií zo strany Schindlera predstavuje osobitnú tému. Nestačí len lakonicky konštatovať, že tu ide o falzifikácie, ale treba im venovať pozornosť a komparatívne prehodnocovať výroky z dokumentácií. V kontextoch Schindlerovej knihy musíme mať na zreteli šírenie nepresností a deformácií vo svete, ktoré sú spojené s istým zvláštnym, niekedy až silným estetickým vnímaním a prezentovaním Beethovena. A tiež nie je možné akceptovať až paradoxné zaradenie Schindlera medzi „najlepších biografov“ Beethovena, čo je zásadne v protiklade s logikou a s postojmi nového kritického prúdu. K tomu môžeme pripomenúť prácu Wilhema von Lenza, ktorý vo svojich piatich dieloch o Beethovenovi vydaných v Nemecku medzi rokmi 1855-1860 hovorí o troch tvorivých periódach Beethovena.⁷ Taktiež môžeme pripojiť prácu Alexandra Ulbischeffa (1794-1858) *Beethoven, seine Kritiker und seine Ausleger*, Leipzig 1859; alebo knihu hudobného kritika Arnolda Bernharda Marxa (1795-1866): *Ludwig van*

Beethoven. *Leben und Schaffen*, 2 volumes, Berlin, 1859.⁸ Po smrti Schindlera vyšla v Lipsku v rokoch 1867 až 1877 v troch častiach práca Ludwiga Nohla: *Beethoven's Leben*; ale taktiež práce už spomínaného Alexandra Wheeloka Thayera. Nohl v tejto svojej práci (ktorá bola ukončená po jeho smrti medzi rokmi 1901-1911 Hermannom Dieterom a Hugom Riemannom) tiež naznačuje snahu zbaviť sa idealizácie Beethovena.⁹ Z veľkého množstva prác o Beethovenovi v prvej fáze 19. storočia nemôžeme nespomenúť (okrem už spomínaného Nohla) aj Fridricha Kersta, ktorí sa snažili zahrnúť napríklad aj Gerharda von Breuninga a tých, ktorí mali možnosť poznať Beethovena osobne. Do tejto časti môžeme zaradiť aj dielo J.G. Prod'homme s jeho prácou: *Rozprávania o Beethovenovi*.¹⁰ V súvislosti s citovaným prelomovým kongresom nemôžeme nespomenúť Brigitte Massin, ktorá v tom istom roku (1977) vydala významnú prácu o Franzovi Schubertovi, kde sa dotýka aj Schindlera a jednoznačne ho nazvala falzifikátorom, ktorý mal dokonca v úmysle robiť si nároky na jediného biografa Beethovena.¹¹ Jean a Brigitte Massin sú autori aj kompletnej kritickej práce o Beethovenovi, ktorá bola vydaná už v roku 1967. Aj tu demonštratívne poukazuje na anomálie a manipulácie Schindlera. Dokonca citujú známeho rakúskeho dramatika Grillparcera, ktorý hovorí o zlorečení, urážaní a potupovaní Beethovena zo strany Schindlera.¹² Nie je zanedbateľné pripomenúť, že Anton Schindler, tento centrálny falzifikátor, sa paradoxne v roku úmrtia Beethovena dokonca stal priateľom „Schubertiády“ (priateľov a propagátorov hudby Schuberta), taktiež Webera, Rossiniho aj kritika J. F. Rochlitzu.

Zo zmanipulovaného základu Schindlerovho diela sa prostredníctvom mnohých prác šírili vymyslené výroky, pohľady a hodnotenia Beethovena. Ale Schindler takto spôsobil vo svete ujmu aj iným autorom, taktiež skladateľom. Určite nebudem zveličovať, keď poviem, že medzi veľkých skladateľov a umelcov, ktorí utrpeli na prestíži, patril práve J. N. Hummel narodený v Bratislave, Franz Liszt, taktiež Franz Schubert a iní. Schindler dokázal takto manipulačne vložiť do úst Beethovena vety, ba až vulgarizmy, ktorými neprimerane degradoval tieto osobnosti, umelcov. Dokonca vytvoril aj údajný spor medzi Beethovenom a Hummelom, ku ktorému nikdy nedošlo. Tento umelo vytvorený konflikt si okrem Thayera a Forbesa povšimli aj iní významní znalci Beethovena. Išlo o známu epizódu zo stretnutia Beethovena, Hummela a princa Nikolasa Esterházyho v Eisenstadte 13. septembra 1807 pri príležitosti premiéry Beethovenovej omše op.86. Podľa Schindlera došlo k situácii, keď vraj Esterházy britkým tónom položil Beethovenovi otázku: „Ale, drahý Beethoven, čo tu robíte?“ A vtom vraj Beethoven uvidel, ako sa prítomný Hummel rozosmial, čo bol podľa neho dôvod, prečo ešte v ten večer opustil Eisenstadt. Čo nebola pravda, ale len výmysel Schindlera.¹³ Dnes vieme, že Beethoven a Hummel boli vždy veľmi dobrí priatelia. Bol to práve Hummel aj so svojou manželkou, ktorí boli s Beethovenom v jeho posledných chvíľach života. A nie náhodou sa Beethoven obrátil s dôverou práve na Hummela, keď išlo o jeho autorské práva.¹⁴ Sú ale viaceré indície, ktoré naznačujú, ako mal tento negativizmus práve voči Hummelovi svoje dopady aj na Bratislavu.¹⁵ Môžeme konštatovať, že Schindler sa v súvislosti s Beethovenom a jeho najbližšími dopustil neprávosti, v dôsledku čoho sa Hummel za posledné pol storočie dostal na pokraj záujmu aj zo strany biografov.

Skutočná tvár Schindlera ako profesionálneho manipulátora sa ukázala v spojitosti Beethovena s Carlom Marie von Weberom (1786-1826), slávnym skladateľom, ktorého opera „Čarostrelec“ bola prijatá Nemcami ako nemecká romantická opera. Zo strany Schindlera išlo o uvedenie totálne degradujúceho výroku proti Beethovenovi, ktorý bol zakomponovaný s Weberom. Išlo o výrok, ktorý nemá obdobu v celej beethovenovskej histórii. Weber vraj vypovedal na dresu Beethovena: „Beethoven je zrelý pre azyl.“ Táto veta, ktorú Schindler uviedol vo svojej biografii o Beethovenovi vzbudila veľký ohlas a mala svoje osobitné pokračovanie. Anglický muzikológ John Warrack venoval udalosti osobitnú pozornosť aj tým, že tento výrok mal byť akoby reakcia na Siedmu symfóniu Beethovena.¹⁶ Ako uvádza Warrack, tento výrok bol (po Beethovenovej smrti) okamžite spochybnený dvoma časopismi. Ale keďže Schindler uviedol, že pôvodne je autorom výroku C. M. Weber, špekulatívne zmenil a spresnil výrok, že snáď nakoniec Weber ani nebol autorom, ale že túto informáciu dostal od Baróna von Lannoy, skladateľa a slávneho spisovateľa vo Viedni. Takto sa „vraj“ cez Weberovo pero dostali k informáciám istí Beethovenovi priatelia. Ako zdôrazňuje Warrack, v tejto afére sa prekvapivo Schindler začal prezentovať už len ako sprostredkovateľ.¹⁷ Povšimol si, že Schindler vo svojej knihe vo francúzštine: Beethoven in Paris z roku 1842 - ako aj z jeho biografie z roku 1860 – nedodal žiadne dokumenty a vysvetlenie, na ktoré sa čaká až dodnes... Tak sa s touto rozšírenou legendou dostal Schindler zrazu do úlohy akéhosi obhajovateľa Beethovena.¹⁸ Táto škandalózna ukážka, na ktorú upozornil Warrack len pred niekoľko desiatkami rokov, je v skutočnosti učebnicovým modelom manipulácie. A to s veľmi vážnymi dôsledkami prístupu nielen k Beethovenovi, C.M. Weberovi, ale aj ich priateľom, akými boli napríklad aj Liszt a Hummel a iní. Pripomeňme ako známy biograf o Weberovi, George Kaiser, vo svojej práci z roku 1910 mal problémy práve s touto témou, ktorú nakoniec vyriešil naivne tak, že nespravodlivo obvinil Webera. V skutočnosti Schindler zneužil výroky mladého Webera, ktorý ešte nedokázal odhadnúť genialitu taktiež mladého Beethovena, ktorý sa v tom čase prezentoval ešte len ako začínajúci skladateľ. Weber sa síce ako mladík vyjadril vlažne o začínajúcom Beethovenovi, no nikdy takýto výrok nevyslovil. Weber nepochybne, ako klavírny virtuóz, skladateľ, študoval Bachovu tvorbu a stal sa pamätníkom aj drámy orgánového virtuóza a skladateľa, prvorođeného syna J. S. Bacha, teda W. Fridricha, ktorý dva roky pred narodením Webera umiera v roku 1784 o hlade ako bezdomovec v Berlíne. Aj pri tejto udalosti je potrebné si položiť otázku či vôbec je možné, že náboženské a politické problémy, s ktorými zápasil J. S. Bach, nedoľahli aj na jeho syna. Otec Bach ho považoval za najtalentovanejšieho, ktorý zachoval rodinnú luteránsku tradíciu. Antagonizmus Schindlera oproti Weberovi sa dá vyčítať aj z iných súvislostí a s iným pozadím. Vieme, že Weber pochádzajúci zo severnej časti Nemecka (ešte nezjednoteného) bol žiakom Michala Haydna v Salzburgu, a jeho priateľstvo s Hummelom, ktorého navštívil vo Weimare, bolo všeobecne známe. A tiež vieme, že Weber sa vďaka Hummelovi dostáva ku Goethemu.¹⁹ V stručnosti môžeme pripomenúť aj obdobnú veľkú aféru spôsobenú Schindlerom medzi Beethovenom a Galitzinom, ruským princom, ktorý si u neho objednal kompozície. Manipulovaním tejto korešpondencie sa dosiahol stav totálneho nedorozumenia medzi týmito významnými osobnosťami. Výsledkom manipulácii dostal do zlého svetla hlavne Galitzina a seba dokonca postavil do úlohy korektného a spravodlivého sudcu. I. Mahaim venoval tejto otázke veľký priestor vo svojom diele, kde poukázal na Schindlerove zlovestné úmysly poškodiť hlavne Galitzina.²⁰

Pri týchto otázkach je nepochybne zaujímavé zamerať sa aj na charakteristiku samotného profesora Antona Schindlera, „priateľa Beethovena“ ako sa on sám predstavoval vo svete. Na Schindlera si zaspomínal aj Heinrich Heine, keď pri stretnutí s ním Schindler vytiahol vizitku: „Schindler, priateľ Beethovena“, čo Heineho nepochybne prekvapilo a zarazilo.²¹ Luigi Magnani uvádza Heineho hrozný opis Schindlera, ktorého až neprirodzene biela tvár pripomínala mŕtvolu, človeka nepríjemného, neznesiteľného a evidentne nekorektného, ktorému odmietol ponuku priateľstva.²² Ešte aj H. Berlioz vo svojej knihe o Beethovenovi z roku 1943 spomína Schindlera ako priateľa Beethovena. Stojí za povšimnutie, ako Anton Schindler hodnotil a porovnával svojho priateľa maďarského aristokrata Karola Brunsvika s Beethovenom, čo tiež dokumentuje Schindlerovo zmýšľanie. Schindler napísal: „Brunsvik je inteligentnejší ako Beethoven,“²³ a dodáva: „...s takým prenikavým pochopením Beethovenovho ducha, na takom vysokom stupni som sa nestretol u nijakého iného z Beethovenových obdivovateľov. Beethoven, zdá sa, spoznal túto duchovnú prevahu svojho priateľa (K. Brunsvika) a venoval mu veľkú Sonátu Opus 57 a Fantáziu.“²⁴ Dokonca uviedol, ako on sám (Schindler), radil Beethovenovi pri kompozícií, ako napríklad motív z Händla pre jednu predohru.²⁵ Je určite zaujímavé, že Anton Schindler, narodený na Morave, sa o inom Moravanovi, známom priateľovi Beethovena, Karolovi Holzovi, vyjadril pohrdavo, degradujúco, na tú dobu neúmerne ponižujúco tým, že ho spájal so Slávami (Schlawiner).²⁶ Vtedy sa to tak chápalo nielen na spoločenskej pôde západnej Európy. (OBRÁZOK II.) Či nepatril Holz s oravským barónom Zmeškalom medzi najbližších priateľov Beethovena? Vieme, že práve Holza poveril Beethoven napísaním jeho životopisu. Schindler dokonca tvrdil o Holzovi aj to, že Beethovena zaťažoval do nočných podnikov a podobne...²⁷ Dnes vieme, že Schindler spreneveril dva diely konverzácií medzi Beethovenom a Holzom.²⁸ Ale môžeme spomenúť aj výroky Schindlera o mladom Lisztovi, ktorý sa stretol s Beethovenom vo Viedni. Nejasnosti okolo tohto stretnutia, kedy Schindler nazval mladého Liszta Turkom, či Vandalom, nás nútia klásť si aj iné otázky.²⁹ Snáď nereagoval na rôzne debaty o národnostiach a histórii Uhorska.³⁰ Do týchto súvislostí dodnes zapadá nie celkom vyjasnený vzťah medzi Beethovenom a francúzskym skladateľom Cherubiniom. Je známe, že tento francúzsky skladateľ a riaditeľ parížskeho konzervatória odmietol prijať Franza Liszta na konzervatórium v Paríži. Biografi často vysvetľovali rôzne dôvody tohto konania. Je však menej známe, že Cherubini ešte pred narodením Liszta pôsobil vo Viedni v rokoch 1805-06, teda počas obsadenia Viedne napoleonskou armádou. Skutočnosť, že Cherubini mal prehľad o situácii Rakúsko-Uhorska, a teda aj kontakty s aristokraciou Uhorska s Eszterházym, dáva odpoveď nielen ku Beethovenovi, ale aj k osudu mladého Liszta pri prvej návšteve Paríža.³¹ Jeden z najlepších znalcov Liszta A. Walker taktiež potvrdil, že Schindler manipuloval, prepracoval a zbabral konverzačné zošity Beethovena.³² Cherubiniho vzťah k Beethovenovi predstavuje zložitejšiu tému vzhľadom na cirkevnú hudbu. Schindler sa však v Paríži postaral o zvláštnu propagáciu Beethovena tým, že ho opisoval ako prudkého a drsného človeka.³³ Táto téma sa ukazuje omnoho zložitejšie aj tým, že Cherubini na jednej strane ospevuje Jozefa Haydna, ale na druhej strane jeho brata Michala, ktorý vynikal v cirkevnej hudbe obchádza bez povšimnutia.³⁴

Jedna z otázok zostáva v biografiách o skladateľoch často nezodpovedaná. Prečo sa ignorujú názory na politické dianie tak u Beethovena, ako aj u iných skladateľov? Jean a Brigitte Massin až rozhorčene avizovali skutočnosť, do akej miery manipuloval Schindler práve s touto témou. Odcitovali dokonca rozhorčeného rakúskeho dramatika Grillparcera, ktorý tiež kriticky postrehol túto absenciu.³⁵ Vari skladatelia a významní géniovia nevnímali okolitý svet a nemali naň svoj názor? Pravdou je, že Beethoven mal vynikajúce vedomosti o dejinách, starých kultúrach, a niet pochyb, že vnímal aj politické dianie. Vieme, že Beethoven mal vo svojej izbe Brutovu bustu, ktorý prezentoval jeho ideál, jeho symbol slobody, od ktorého sa nikdy nevzdialil!³⁶ Schindlerom a viacerými manipulátormi bol naopak neustále a paradoxne predstavovaný ako obeť viedenskej aristokracie.³⁷ Vieme, že tento názor je dnes spochybnený a úplne vyvrátený. Na druhej strane je takmer nemožné akceptovať, že by sa Beethoven zaujímal o nejaké jednoduché „politikárčenie“.

Ako teda máme dnes chápať a hodnotiť Beethovena? Táto otázka je stále otvorená. Edmond Buchet poukazuje na to, do akej miery od čias Schindlera až po Romaina Rollanda biografi ignorujú potvrdené pravdy, ktoré sa nachádzajú v Beethovenovej korešpondencii a o ktorých sa dozvedáme od priamych svedkov rôznych diskusií z Beethovenových čias. To je vážna kritika! A je to zároveň aj jedna z vážnych úloh budúcich generácií pre poznanie Beethovena! Čo sa týka návštev a vzťahu Beethovena k dnešnému Slovensku, tu dochádzalo aj vplyvom Schindlera k nejasnostiam a k dezorientáciám do takej miery, že aj Beethovenove známe návštevy (najmä v Piešťanoch, v Hlohovci, aj v Leštínach) sa dostávali do polohy neprimeraných diskusií. A to napriek tomu, že k týmto otázkam existujú dokumentácie, akou sú napríklad práce Vladimíra Karbusického³⁸, alebo aj článok v nemeckom časopise *Musica* o Beethovenovej návšteve v Piešťanoch v roku 1801 od Boženy Mistríkovej³⁹, či výrok slovenského muzikológa a profesora K. Hudeca. Podarilo sa mu potvrdiť existenciu dostačujúcich dokumentov o Beethovenových návštevách na území dnešného Slovenska.⁴⁰ Schindler, podobne ako aj Romain Rolland a iní, zdôrazňoval najmä Beethovenove návštevy v Dolnej Krupej (Korompa), ktorá taktiež leží na pôde dnešného Slovenska, ktorá vtedy patrila Brunsvikovcom.

Ale je tu aj iný, dokonca vrúcny vzťah a priateľstvo medzi Beethovenom a Máriou Erdödy, ktoré akoby dodnes nemalo mať svoje vyjasnenie. M. Erdödy bola manželka vrchného župana vo Varaždíne, jedného z vodcov maďarskej strany v Chorvátsku. Medzi absentujúce štúdie patrí aj pôvod Márie Erdödy, za slobodna Maria Anny Nískej (Niszka), keď je niekedy označená ako Chorvátka. Práve história vzťahu k Beethovenovi, a tým že Erdödyovci vlastnili divadlo v Hlohovci (územie dnešného Slovenska), nás vedie ku spojitosti s Máriou Erdödy. Vieme, že sa Beethoven v ťažkých chvíľach presťahoval k Márii, nepochybne nie len na jeden dva dni. Len z týchto návštev Beethovena u Márie Erdödy vyplýva, ako je dodnes nemožné zmapovať každodenný život tohto skladateľa. Tak ako manželka Lichnowského, aj Mária boli napoly invalidné. Anglický muzikológ M. Solomon okrem iného uvádza, že knieža Lichnowský nazval Máriu „direktorkou svedomia“.⁴¹ Význam takejto definície, teda mať svedomie, znamenalo mať pamäť na skutočnosti, ktoré nie sú vždy žiaduce. V skutočnosti to často znamenalo, a znamená, vzdať sa kariéry a stáť akoby mimo trendu. Empirické divadlo v Hlohovci bolo dostavané v roku 1802 a dostavník z Viedne do Hlohovca fungoval už od roku 1750.⁴² V Hlohovci pôsobil istý čas aj významný skladateľ Paulín Bajan (1721-1792). História návštev Beethovena u Márii Erdödyovej sa pravdepodobne začína komplikovať od

roku 1808, keď sa vraj Beethoven zo záhadných príčin stratil. Ako vo svojej 3. edícii z roku 1860 Schindler podľa svojich predstáv prezentoval, bolo to z nešťastnej lásky k G. Guicciardiovej, keď Beethoven hľadal útechu v Uhorsku u Márii, dokonca sa vraj až pokúsil vyhladovať na smrť. Samozrejme, že aj Solmon odmietol tieto Schindlerove fantázie.⁴³ Mária sa výrazne angažovala v pomoci Beethovenovi finančne aj tým, že dokázala presvedčiť významných mecenášov. Francúzsky muzikológ M. Marnat spresňuje túto pomoc takto: „Arciknieža Rodolf prisľúbil 1 500 fl (ročne), Princ Lobkovic 700 fl, Princ Ferdinand Kinsky 1 800 fl, ale pod podmienkou, že Beethoven nesmie opustiť Viedeň.“⁴⁴

Pripomínam, že Kinského rodina podporovala Šafárika, ktorý sa aj s Kollárom a inými angažovali v hudobnej oblasti zbierok ľudových piesní, a pritom nezanechali žiadne správy o Beethovenovi, Lisztovi a iných. Prečo? Šafárik a Kollár boli nakoniec angažovaní aj na pôde Chorvátska, Slavónie, Dalmácie. V spolupráci s Vrazom, s Gajom, Farkasom, ale aj s Erbenom, Čelakovským a inými, participovali na zbierkach Illirskch (Balkánskych) piesní. Nepochybne Beethoven, ako aj Mária Erdödy mali informácie o týchto aktivitách na „Dolnej Zemi“. Ved' Beethoven sa vždy zaujímal o ľudovú tvorbu. Je pravdou, že už v tomto období Chorváti „zastrešovali“ časť Slavónska (Sklavónska), taktiež Dalmáciu a teda aj Slovákov, ktorí žili na týchto územiach. Od roku 1779 miestodržiteľská rada Uhorská v Pešti spravovala politické záležitosti v citovaných oblastiach Chorvátska.⁴⁵ Tým, že Chorváti na Balkáne mali isté privilégia, sa Slováci často prezentovali a hlásili k ich národnosti. Touto skutočnosťou sa často aj manipulovalo. Tak sa stalo, že sa slovenské piesne na pôde Chorvátska, Dalmácie, Slavónska, „folklór“ prezentovali a prekladali do chorvátčiny (do srbochorvátskeho jazyka), zároveň aj do češtiny a postupne aj do maďarčiny. Tieto otázky absentujú, alebo skôr patria do pluralistických názorov nedostatočne akceptovaných.⁴⁶ Musíme pripomenúť, že Šafárik a Kollár prekladali do češtiny slovenské piesne z pôdy dnešného Slovenska. Ale boli angažovaní aj na pôde Chorvátska - Slavónska a inde. Istým spôsobom sa pri tomto angažovaní nedá vynechať aj Bernolákova účasť. Ak nie je našou témou hovoriť o návštevách významných skladateľov týchto území, nie je možné vynechať značný podiel slovenskej tvorby aj mimo dnešného Slovenska. Tým viac je zarážajúce, že ak sa zvýraznila propagácia speváčky Sidonije Rubido-Erdödy ako Chorvátky, zostáva otázkou prečo do tejto štúdie nebola zahrnutá Mária Anna Erdödy. (OBRÁZOK III) Chorvátsky muzikológ Fr. Š. Kuhač z roku 1893 na jednej strane propaguje Sidoniju ako prvú chorvátsku primadonu, no na druhej strane Máriu Annu v spojitosti s Beethovenom vynecháva.⁴⁷ Prečo?

Élizabeth Brisson uvádza, že R. Rolland a aj Lev N. Tolstoj (Kreuzerova sonáta) ponímali Beethovena veľmi osobne.⁴⁸ Švajčiarsky muzikológ Emmanuel Buenzod reagoval na R. Rollanda v knihe „Musiciens“ (vydanej v roku 1945) poznámkou, že na úkor iných dôležitejších vecí sa pustil do privátnych a psychologických tém.⁴⁹ Žiada sa dopovedať, že práve takýto spôsob prístupu k spracovaniu biografii viedol a viedie k istým degradačným tendenciám, k deformačnej karikatúre. Vážnejšie otázky naskočí Buenzod s pojmami „kontradikcia“, „konfrontácia“ v spojitosti s Beethovenovou tvorbou.⁵⁰

Je zaujímavé, že niektoré malé skladbičky veľkých skladateľov sú známe takmer na celom svete, a to nielen medzi klaviristami. Kto by nepoznal „Turecký pochod“ od Mozarta alebo skladbu Für Elise (Pre Elišku) od Beethovena. U Mozarta to chápeme ako oslavu pochodu tureckej armády, zatiaľ čo u Beethovena ide o niečo pikantnejšie. Išlo snáď o rozšírenie témy neznámych lások Beethovena? E. Brisson (ako aj Solomon) načrtla enigmou okolo tohto titulu

„Für Elise“ nakoľko Beethoven mal v pôvodnom náčrte jednoduchý titul „Bagatelle“ („Drobnosť“)⁵¹. Samozrejme sú aj pochybnosti, či je Beethoven (z hľadiska charakteristiky) vôbec autorom tejto skladby. Napriek všetkým snahám Beethovenových biografov objavovať neustále jeho vzťahy k ženám, nemôžeme vynechať citát z listu adresovaného jeho najvernejšiemu priateľovi, oravskému barónovi Zmeškalovi, ktorý sa je asi najbližšie k pravde. Maynard Solomon vytušil dôležitosť tohto dokumentu, teda že práve Antónia Brentano a jej komplexnejší vzťah k Beethovenovi dokázal na vyššej úrovni uvoľniť, oslobodiť vnútornú silu, kapacitu dovtedy potlačenej potreby hovoriť o láske.⁵² Napriek všetkým doterajším legendám Tereza Brunsvik a iné nikdy nepatrili k vyvoleným láskam, ako to dokazuje aj spomínaná práca M. Solomona, ako aj iných autorov.

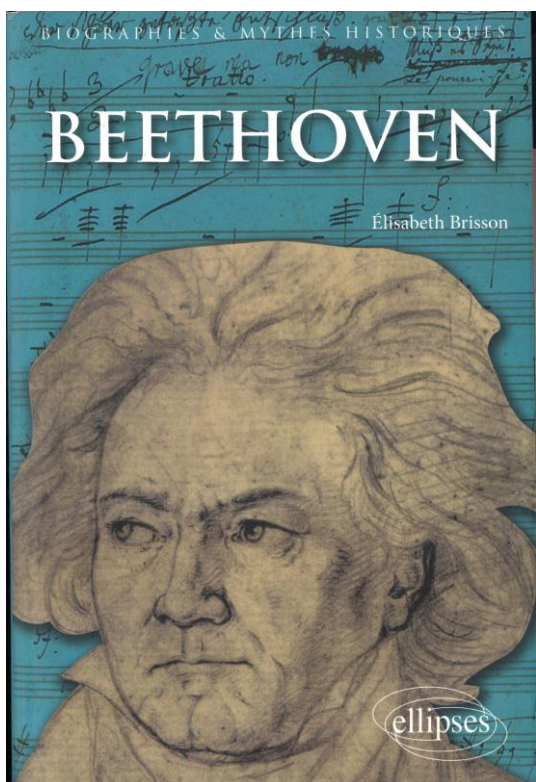
Ak bol Beethoven počas 19. storočia biografmi stále viac inštrumentalizovaný, akoby išlo dokonca o jeho osobné ambície, vidíme, že otázky okolo neho nie sú uspokojivo zodpovedané ani začiatkom 21. storočia.⁵³ Je všeobecne známe, že Beethoven, podobne ako aj Hummel, Liszt, alebo aj spomínaný oravský barón Zmeškal, mali veľký zmysel pre humor. Tieto skutočnosti sú viac ako zaujímavé aj tým, že biografi a akademická pôda muzikológov často ešte aj dnes berú takéto humorné vyjadrenia paradoxne vážne, čím sa povaha výkladov výrazne mení. Napríklad, vieme aký vzťah mal k aristokracii, keď sa dokonca aj humorne hudobne vyjadril Zmeškalovi, ktorý sa samozrejme nikdy naňho nemohol hnevať, lebo mu veľmi dobre rozumel. (OBRÁZOK IV)⁵⁴ Samozrejme, že išlo o zaužívaný dialóg. Negovanie manipulácií a falzifikácií prezrádza aj inú skutočnosť, a tou je istý negativizmus voči Beethovenovi. Je zaujímavé, že práve tí autori, ktorí dokonca ospravedlňujú Schindlera, neprimerane obviňujú a degradujú Beethovena, dokonca ho dokonca prirovnávajú k Führerovi.⁵⁵ E. Brisson v citovanej knihe v závere podčiarkuje, že napriek všetkému negatívnemu čo sa Beethovenovi dostalo, je stále tu a solídny.

Nikto iný sa nepričinil na propagácii Beethovena tak, ako Franz Liszt. Práve takto aj E. Brisson podčiarkuje tento vzťah Liszta k Beethovenovi. V úvode vydania transkripcií Beethovenových symfónií pre klavír Liszt uviedol: „Meno Beethovena je v umení posvätným menom (heilig),“ publikované vo vydavateľstve Breitkopf & Härtel (1865).⁵⁶ Napriek tomu, že Beethoven sa prirovnáva k Shakespearovi, k Michel Angelovi, biografi aj pod vplyvom manipulátorov ho často nenáležite opisovali. Kniha Elizabeth Brisson, ako aj iné citované práce zároveň naznačujú, že na muzikológov a znalcov čakajú viaceré úlohy s veľkým množstvom otázok (spojených i s odhaľovaním pozadia takýchto prístupov, zločinností), s ktorými sa musia dokázať popasovať. Aj na Slovensku sú nepochybne nevyužitú zdroje a súvislosti k Beethovenovi, ktoré čakajú na svoje odpovede. Beethoven nebol vášnivý cestovateľ, ale skutočnosť, že do okruhu jeho ciest spadá práve oblasť dnešného Slovenska, je výzvou poukázať na túto privilegovanosť. Nepochybne, práve pri príležitosti blížiaceho výročia narodenia tohto hudobného génia sa ukazujú veľké očakávania.

1. Brisson Élizabéth: Beethoven, Ellipses, Úvod, Paris 2016,
2. tamže, s. 232
3. Nathalie Krafftová: Úvod – Cahiers de conversation de Beethoven, Buchet/Chastel, Libella, Paríž 2015, s. 10-12; Alexander Wheelock Thayer, Ludwig van Beethoven Leben, 3 vol, Berlin, 1866-1879, Thayer's Life of Beethoven, 2 vol., Princeton 1964,
4. Edmond Buchet: Beethoven, Légendes et vérités, Buchet/Chastel, Pris 1966, s.13
5. Alexander Wheelock Thayer, Ludwig van Beethoven Leben, 3 vol, Berlin, 1866-1879, Thayer's Life of Beethoven, 2 vol., Princeton 1964, s.10
6. tamže, s. 13
7. Brisson Élizabéth: Beethoven, Ellipses, 2016, Paris, s. 232
8. tamže
9. tamže, s. 232-233
10. tamže, s. 233
11. Brigitte Massin: Franz Schubert, Fayard, 1977, s. 228-229, Kniha má cca 1200 strán. Autorka a jej diela dodnes neboli citované slovenskými muzikológmi.
12. Brigitte Massin: Ludwig van Beethoven, Fayard, 1967, s. 353
13. Marc Vignal: Beethoven at Vienne, Fayard/Mirare, s. 45-46, Solomon Maynard: Beethoven, Fayard, 2003, s. 481 a iní autori
14. Ballová Ľuba, (Nohl): Ludvik van Beethoven a Slovensko, Osveta 1972, s. 17
15. Absencia záujmu odborných, hudobných inštitúcií o Hummela v Bratislave je charakteristickým znakom všeobecnej spoločenskej neznalosti, spôsobenej chýbajúcou prezentáciou života a diela tohto významného skladateľa v spoločnosti a v školstve.
16. John Warrack: Carl Maria von Weber, du centres national des letters, Fayard 1987, s.104-105
17. tamže, s. 105
18. tamže, s. 105
19. Všeobecne vynechávanie J. N. Hummela vo Weimare v súvislosti s Goethem sa v biografických o Goethem stalo známym javom(až na Eckermannove rozhovory s Goethem z roku 1835)
20. Ivan Mahaim: Beethoven, desclée de Brouwer, Paris 1964, s.35
21. Nathalie Krafftová: Úvod – Cahiers de conversation de Beethoven, Buchet/Chastel, Libella, Paríž 2015, s. 13
22. Luigi Magnani: Les cahiers de conversation de Beethoven, Langages, à la baconnière – neuchâtel, 1971, s. 17-18
23. Edmond Buchet: Beethoven, Légendes et vérités, Buchet/Chastel, Pris 1966, s.386 – 387
24. Ľuba Ballová: Ludwig van Beethoven a Slovensko, Osveta 1972, s. 57
25. Jean Brigitte Massin: Ludwig van Beethoven, Fayard, 1967, s. 389
26. Anton Schindler: Biographie von Ludwik van Beethoven, Verlag Philipp reclam jun. Leipzig, 1977, s. 16 (úvod Klemm) Karl Holz narodený 1798 pravdepodobne v Malackách - Viedeň 1958, ktorého som uviedol ako rakúskeho dirigenta a huslistu slovenského pôvodu.
27. Jean Brigitte Massin: Ludwig van Beethoven, Fayard, 1967, s. 445
28. tamže, s. 352
29. A. Walker: Franz Liszt, I. vol, Fayard, 1989, s.89
30. Aime Boué (1794 – 1881): La Turquie d' Europe (Turci v Európe); dnes už neznáma práca francúzskeho vedca, ktorý prešiel Uhorskom. Pripomínam, že Liszt bol blond, s výraznou bledou tvárou, ako to dokumentujú viacerí autori. (G. Sand...)
31. Marc Vignal: Luigi Cherubini, collection horizons, Bleu nuit éditeur, 2018, s.82 -83
32. A. Walker: Franz Liszt, Fayard, T1 s.89
33. Jean Boyer: Sur les relations de Beethoven avec Cherubini, in: Revue de Musicologie, T. 36 (Dec., 1954) s. 135
34. Hans Josef Irmen: Luigi Cherubini, Leben und Werk, in Zeugnissen seiner Zeitgenossen, Gustav Bosse Verlag Regensburg, 1972, s. 89
35. Jean Brigitte Massin: Ludwig van Beethoven, Fayard, 1967, s.353
36. tamže, s. 394
37. Edmond Buchet: Beethoven, Légendes et vérités, Buchet/Chastel, Pris 1966, s. 10-11
38. Vladimir Karbusicky: Beethovens Brief „An die unsterbliche Geliebte“, Breitkopf and Härtel, Wiesbaden, 1977,
39. Božena Mistriková: Musica, Zweimonatsschrift für alle Gebiete des Musiklebens, Neunzehnter Jahrgang 1965, Bärenreither – Verlagkassel, Bazes, Paris, London, NewYork s. 323
40. Konštantín Hudec: Vývin hudobnej kultúry na Slovensku, slovenská akadémia vied a umení, Bratislava 1949, s. 56
41. Solomon Maynard: Beethoven, Fayard, 2003, s. 222

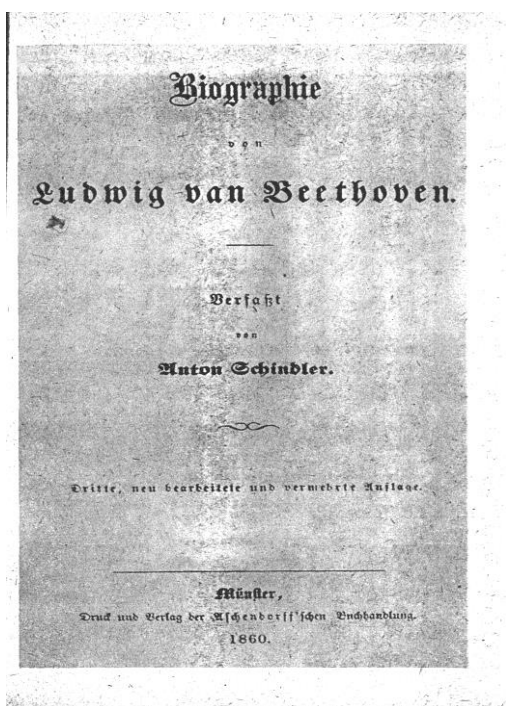
42. Zdenko Nováček: Hudobné rezidencie na západnom Slovensku, Slavín, Bratislava 1971, s. 34 – 35
43. Solomon Maynard: Beethoven, Fayard, 2003, s. 222
44. Marcel Marnat: Beethoven , Éditions Jean-Paul Gisserot, 1998, s.41-42
45. Slovník naučný Dr. F. Ladislav Riegerer, díl 3, I. L. Kober, Praha 1863, s.1139
46. Štefan Hušovský: Slovenská ríša a pluralita názorov, Literárny týždenník, (dvojčíslo 29-30) 4. septembra 2013, s.3
47. Fr. Š. Kuhač: Ilirski Glazebnici, Edícia Matice Hrvatske, Zagreb 1893, s.252-253
48. Konštantín Hudec: Vývin hudobnej kultúry na Slovensku, slovenská akadémia vied a umení, Bratislava 1949, s. 273
49. Emmanuel Buenzod: Musiciens, Librairie F. Rouge & S.A. Laussane, 1945 s. 94
50. tamže, s. 96
51. Brisson Élizabeth: Beethoven, Ellipses, 2016, Paris, s.313
52. Solomon Maynard: Beethoven, Fayard, 2003, s. 259
53. Brisson Élizabeth: Beethoven, Ellipses, 2016, Paris, s.241
54. Beethovens Sämtliche Briefe, (Dr. U. Christlieb Kalischer, Erster band: 1783-1810, Verlagt bei Schuster und Loeffler, Berlin und Leipzig, 1909, s. 21
55. R. a E. Sterba: Beethoven et sa Famille, Córrea, , Buchet, Chastel, Paris 1955 s.91
56. Brisson Élizabeth: Beethoven, Ellipses, 2016, Paris, s.261

OBRÁZOK I.

Titul knihy Élisabeth Brisson: Beethoven

OBRÁZOK II

Titulná strana Schindlerovej knihy o Beethovenovi z roku 1860

OBRÁZOK III.

Sidonija Rubido-Erdödy.

Sidonija Rubido – Erdödy prezentovaná ako chorvátska primadona

Fr. Š. Kuhač: Ilirski Glazbenici, Edícia Matice Hrvatske, Zagreb 1893, s.252

OBRÁZOK IV.

— 21 —

Die Postkutschen (1796) dieses ersten vollen Werkes Beethovens war durch
Schicksal unermöglicht worden. Im Selbstkriteriumverzeichnisse — ein er-
sondliches Selbstkriteriumverzeichnisse dürfte es kaum jemals, zumal bei einem
Cyclus 1. gegeben haben — figurirt der Fürst Adamowitsch mit zwanzig
Exemplaren; dafür dürfte er denn noch in Beethovens Schuld sein. —
Der von 3. (Nicht) schreibe: Herr von 4.) dürfte der Hofsecretär N. Zmeskal
von Domanevitz sein, der zu den besten Freunden Beethovens gehörte;
wir werden sehr bald und sehr oft von ihm hören. — Andre Gaspard
endlich ist Karl Gaspard, nachmaliger Vater des berühmten Helden Karl.

10.

An den K. K. Hofsecretär N. Zmeskal von Domanevitz.

[1796—1798]

alto *gravo* Ba - rou tenore Ba - rou
Basso Ba - rou Ba - rou Ba - rou

Mein Wohlgeleiteter Baron! sagen sie daß der guitarist
noch heute zu mir komme, der Amende soll statt einer Amende
abgegeben: „die er zum“ jenen für sein schlechtes Pausiren ver-
dient, mir diesen (abgegeben): „sehr gern get“ jenen Guitarist
besorgen, wenns sein kann, so soll der sogenannte (heute Abend)
um 5 uhr zu mir kommen, wo nicht, morgen (ganz früh) 5
oder 6 uhr, doch darf er mich nicht weiden, falls ich (noch
schlafen) sollte

adieu mon ami à bon Marché
vielleicht sehen wir uns im schnöden.

Nach dem Original in der K. K. Hofbibliothek zu Wien. Es gibt
wohl an 120 Briefe und Briefstücker an den sehr musikalischen Reich.

Ukážka z korešpondencie (humoru) medzi Beethovenom a Zmeškalom.

Beethovens Sämtliche Briefe, Dr. U. Christlieb Kalischer, I. Band, 1909, s. 21